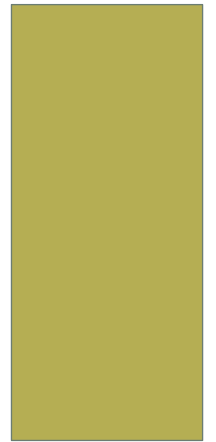

VÝZKUM V SOCIÁLNÍCH
VĚDÁCH I. (TYPY
VÝZKUMU, STRUKTURA,
TÉMA, RELEVANCE,
VÝZKUMNÉ OTÁZKY

POL 181, BSS104, BSSB1104, POLB1006 3.10.2019

SOCIÁLNĚVĚDNÝ VÝZKUM (RESEARCH): DEFINICE

Výzkum: 1. aktivní, soustavný a systematický proces bádání s cílem zjišťování, interpretace a prověřování fakt, událostí, chování či teorií a/ („základní výzkum“) nebo 2. praktická aplikace 1. („aplikovaný výzkum“).

Slova výzkum se používá i v souvislosti s určitým objemem informací o určitém předmětu.

POLITOLOGIE/BSS- APLIKOVANÝ NEBO ZÁKLADNÍ VÝZKUM?

- V politologii převažuje základní výzkum, případně kombinace základního a aplikovaného výzkumu. Tím se politologie odlišuje od některých jiných sociálněvědních disciplín (např. sociální politiky, ale i BSS).
- Čistě aplikovaný výzkum souvisí s rozvojem **politického poradenství**, které probíhá obvykle mimo akademickou sféru, a **výzkumem policy (veřejná politika)**.
- BSS- o něco silnější „trojí závislost“ s politikou než politologie (více k nim směřují požadavky z politiky).

ZÁKLADNÍ A APLIKOVANÝ VÝZKUM: ROZDÍLY V MOTIVACI VĚDCE

Základní výzkum	Aplikovaný výzkum
Poskytuje emoční uspokojení, je posuzován vědeckou komunitou	Je součástí pracovních povinností, posuzován jeho iniciátory a sponzory, tj. i mimo vědeckou komunitu
Svoboda volby výzkumných témat	Volba výzkumných témat podřízena požadavkům zadavatele
Podřízení paradigmatu vědy, striktní postupy	Striktně vědecký postup je méně zaručen
Primární snaha o koherenci výzkumu a korektnost výzkumného plánu	Základním cílem snaha o aplikaci výsledků na oblast, která zajímá zadavatele.
Základní motivací snaha o rozvoj teorie	Základní motivací zisk nebo využití (aplikace)
Měřítkem úspěchu publikace a citovanost	Úspěch měřen spokojeností zadavatele.

CÍLE VÝZKUMU (BLAIKIE 2001:72)

- Na základě znalosti pramenů a stanovení výzkumných otázek je možné definovat cíle (*goals, objectives*) výzkumu, které se liší pro základní a aplikovaný výzkum

Základní výzkum	Aplikovaný výzkum
PROZKOUMAT - získat hrubý popis a jistý stupeň porozumění o studovaném fenoménu	ZMĚNIT - intervenovat do sociální situace prostřednictvím manipulace s některými jejími aspekty
POPSAT - detailní znalost o zkoumaném problému (populaci) se zaměřením se na pravidelnosti	EVALUOVAT - posouzení současného stavu/výsledků a účinnosti provedené intervence
VYSVĚTLIT - identifikovat faktory a mechanismy, produkující pravidelnosti	HODNOCENÍ SOCIÁLNÍCH DOPADŮ - analýza širšího kontextu změny
POROZUMĚT - identifikovat důvody pro určitý proces, obvykle na základě výpovědí (jednání) těch, kdo se ho účastní	
PŘEDPOVĚDĚT - na základě porozumění a vysvětlení se	

(PRAKTICKÝ) VÝZKUMNÝ DESIGN SOCIÁLNĚVĚDNÍHO VÝZKUMU

- Sociálněvědný výzkum lze rozfázovat, přičemž v každé fázi musí výzkumník učinit řadu rozhodnutí, vyplývajících z nutnosti **1.transformovat informace** a **2.redukovat zkoumanou realitu**.
- Blaikie rozlišuje tři základní fáze: **1. plánovací 2. provedení výzkumu 3. zpráva o provedeném výzkumu**
- Zpráva (vědecký text) v podstatě shrnuje fáze výzkumu, je i tak napsaná.

1. FÁZE (PLÁNOVACÍ)

- Formálními výsledky této fáze jsou **návrh výzkumu** (*research proposal*) a **plán výzkumu** (*research design*).
- Mezi oběma dokumenty existují podobnosti i rozdíly. Návrh výzkumu je určen pro veřejnou prezentaci, získání byrokratického souhlasu s projektem či grantovou podporu výzkumu. Plán výzkumu je specifičtější, podává **explicitní** informaci o rozhodnutích, vyplývajících z nutnosti redukce a transformace informací, snaží se je vysvětlit a obhájit jejich konzistenci způsobem, který umožňuje zpětné přezkoušení.
- Fáze výzkumu se často navzájem prolínají.

NÁVRH VÝZKUMU (OBSAH)

- Titul
- Formulace tématu (problému)
- Cíle výzkumu a jejich význam
  - rozvoj teoretické nebo metodologické oblasti
  - získání sumy nových informací
  - rozvoj výzkumných metod a technik
  - získání znalosti o/porozumění problému
  - návod pro praxi (např. konkrétní politika)

Pozadí (diskuse o dosavadních výsledcích výzkumu v dané oblasti)

Výzkumný plán a metody

Finanční náročnost (odůvodnění), Harmonogram, Etické otázky, Očekávaný přínos, Problémy a omezení, Způsob prezentace výsledků

PLÁN VÝZKUMU (OBSAH- VYUŽÍJE SE I VE VÝZKUMNÉ ZPRÁVĚ)

- Název
- Popis problému
- Motivace a cíle
- Výzkumné otázky a cíle
- Přehled literatury k tématu (s jejím krátkým zhodnocením či srovnáním)
- Volba výzkumných strategií
- Výběr relevantních konceptů, teorií, modelů
- Operacionalizace
- Rozhodnutí o typu získávání a typu dat
- Výběr vzorku a „terénu“ pro sběr dat
- Sběr dat
- Transformace a redukce dat, jejich analýza
- Závěrečná zpráva, problémy a limity výzkumu

NEBOLI (BLAIKIE 2001:42)

- Co bude zkoumáno?
- Proč to bude zkoumáno?
- Jak to bude zkoumáno?
- Jaká výzkumná strategie bude využita?
- Kde jsou k dispozici data?
- Jak budou sebrána a analyzována?
- Jaký bude harmonogram výzkumu?
- Tento krok zároveň znamená rozhodnutí o **míře a způsobu redukce informací** v rámci výzkumu.

VÝZKUM (VÝZVY)

Fáze výzkumu	Klíčová výzva
Výzkumný problém	Relevance
Koncepty a teorie	Přesná specifikace
Měření	Validita a reliabilita
Konstrukce vzorku	Validita
Interpretace	Validní a nejlepší vysvětlení
Teoretické závěry	Vědecký pokrok

VÝZKUMNÉ TÉMA

- Výzkumné téma obvykle souvisí s **politickým** (tj. s politickou realitou) nebo **politologickým/bss** problémem (tj. způsobem, jakým politologie/BSS přistupuje k politické realitě).
- Na výběr výzkumného tématu má vliv osobní, akademická a sociální **motivace** vědce, **stav dosavadního výzkumu, omezení** (publikum, politický faktor, finanční otázky)
- Motivy pro výzkum se zásadně liší podle toho, zda jde o **základní** nebo **aplikovaný** výzkum

PŘÍKLAD: JSOU TÉMATA, KTERÁ ZAJÍMAJÍ VĚDU, HORŠÍ NEŽ TA, KTERÁ ZAJÍMAJÍ PRAXI?

Uvažujeme například o tom, **jak přesně definovat extremistickou stranu**. Diskuse souvisí zejména s tím, jak pracovat s koncepty v sociálních vědách (jejich definicemi a definičními kritérii). Nepadají žádná jména reálných stran.

Přesto výsledek (definiční kritéria a dohoda, jak je používat) velmi následně ovlivní praxi (některé strany podle určité definice zařadíme k extremistickým, podle jiné ne).

NEJSOU HORŠÍ

HLEDÁNÍ VÝZKUMNÉHO TÉMATU PODLE VON ALEMANNNA

- Který problém je v politice/politologii často diskutován?
- Který problém je málo zohledňován?
- Která samozřejmost musí být jednou zpochybněna?
- Která nepravděpodobnost si zaslouží být zkoumána?
- Jak to bylo doopravdy?
- Proč se toho dosáhlo?
- Kdo něco činí, kdy, proč a s jakými výsledky?
- Co lze dělat?
- Co se stane, když?
- Co jsem četl, slyšel, myslel, co mě zaujalo, znepokojilo, mobilizovalo?

TEORETICKÁ A SOCIÁLNÍ RELEVANCE VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- Důležité kritérium pro posouzení hodnoty výzkumu
- Nemusí být nutně kompromisem
- **Teoretická relevance:** výsledek výzkumu pomáhá lépe porozumět fenoménu, který je teoreticky nebo empiricky studován
- **Sociální relevance:** výsledek výzkumu má 1.sociální dopad, neboť poskytuje nějaký návod pro praxi.

TEORETICKÁ RELEVANCE (ZPŮSOBY- POKUD TÉMA VYHOVUJE ASPOŇ V JEDNOM, JE TO OK)

- Empirické testování dosud netestovaných hypotéz
- Identifikace logických inkonzistencí v doposud platné teorii
- Identifikace empirických případů, které není stávající teorie schopná vysvětlit
- Návrh teoretických konceptů
- Formulace alternativního vysvětlení (vlastního nebo syntéza stávajících přístupů)
- Aplikace teorie do nové oblasti (např. geografické)
- Syntéza různých teorií

SOCIÁLNÍ RELEVANCE (KRITÉRIA)

- Koho se výzkumná otázka potenciálně týká a jak?
- Jaké jsou zabudovány ve výzkumu hodnotící mechanismy (jak na jeho základě může řešitel, zadavatel, subjekt, hodnotit, co je lepší a co horší)?
- Jakou praktickou aplikaci výzkum nabízí?

BANALITA VS. ZKOUMATELNOST

	Banální	Zajímavé
Dobře zkoumatelné	Nejčastější, potřeba se vyhnout	IDEÁL (neexistuje?)
Špatně zkoumatelné	: -)	Nejčastější, proto je teorie výzkumné praxe

CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- Výzkumné otázky představují první redukci zkoumaného tématu. Měly by (Mason 1996):

„být jasně formulované, intelektuálně plnohodnotné a zkoumatelné, neboť spojují přání vědce **-co zkoumat-** se **způsobem zkoumání.**“

KLÍČOVÁ RADA

- Stavte „co“ před „jak“
- Téma, teorie, celý výzkum se nesmí podřizovat metodám
- Důležité je zkoumat teoreticky a sociálně relevantní problémy, ne používat přehnaně sofistikované metody nebo jazyk

HIERARCHIE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

- Váš výzkum můžete (měli byste) uchopit na pěti úrovních:
  1. Výzkumná oblast
  2. Výzkumné téma
  3. Obecná výzkumná otázka
  4. Specifická výzkumná otázka
  5. Otázky při sběru dat

HIERARCHIE! Postupujeme mnohem častěji shora dolů

VÝZKUMNÉ OBLASTI A TÉMATA

- **Oblast výzkumu:** to co nás zajímá (neproblematické)
- **Témata výzkumu:** složitější (musíte se něčeho vzdát, zároveň limituje literaturu, kterou je potřeba posoudit).

PŘÍKLADY

Oblasti:

- Česká politika, Demokratizace, Antikomunismus, Emoce v politice, Propaganda

Témata:

Opoziční smlouva, Institucionalizace demokratických pravidel, Rozšíření antikomunistických postojů v populaci, Emoce a politická participace, Propaganda mocností v ČR.

OBECNÉ A SPECIFICKÉ OTÁZKY

- Dále omezují téma. Obecná otázka je obvykle příliš „obecná“, je nutné ji dále specifikovat ve specifických otázkách (nejčastěji několika).

PŘÍKLAD:

- Výzkumné téma: Emoce a politická participace
- **Obecná otázka:** Liší se nějak jednotlivé emoce v tom, jak ovlivňují ochotu politicky participovat?
- **Specifická otázka:** Ovlivňují vztek a sklíčenost ochotu politicky participovat stejně nebo různě?

NEBO

- **Obecná otázka:** Jaké emoce vyvolává politická participace?
- **Specifická otázka:** Vnímají emociálně politickou participaci různé věkové skupiny stejně nebo různě?

SPECIFIČNOST OTÁZKY A ÚROVEŇ SBĚRU DAT

- Dostatečně specifickou otázku máme v případě, pokud jsme již schopni jednoznačně určit, jaká **data** potřebujeme k jejímu zodpovězení

neboli

zaměřte se na pozorovatelné (kladte si otázky jako „Jaké jsou pozorovatelné důsledky této teorie?“, ale také „Mají tato data význam pro mou teorii?“)

OTÁZKY PŘI SBĚRU DAT

- Specifická otázka:

Ovlivňují vztek a sklíčenost ochotu politicky participovat stejně nebo různě?

Potřebujeme data od lidí, kterým přesvědčivě indukujeme vztek a/nebo sklíčenost o tom, jak pak budou (ochotni) politicky participovat. Získat je můžeme buďto experimentálně nebo i dotazníkem (tam je ale problém, jak v populaci najít vzteklé a sklíčené lidi).

EMPIRICKÉ KRITÉRIUM PRO OTÁZKY

- Problém s některými **normativními** otázkami (na vstupu): „Jaká má být dobrá internetová kampaň?“, „Má ČR provést volební reformu?“

(je nutné přeformulovat, aby bylo jasné, jaká data potřebujeme, není jasné, na základě jakých dat máme odpovědět)

PŘ. „MÁ ČR PROVÉST VOLEBNÍ REFORMU?“

- Není jasné, jaká **empirická data** použít, aby se tato otázka vědecky zodpověděla.
- Můžeme spočítat některé přímé účinky volebního systému, např. jeho proporcionalitu, ale stejně není žádný konsensus, zda jde o „správnou“ a/nebo „špatnou“ míru proporcionality ani v tom, že proporcionalita je klíčová vlastnost volebního systému.
- Místo toho se např. můžeme ptát (a zkoumat), jaká je v ČR dostupnost voleb, pro různé okrajové skupiny (handicapovaní, vězni, bezdomovci atd.) a srovnávat to se světem/mezinárodními standardy. Pokud zjistíme anomálie, můžeme navrhnout změnu, děje se tak na základě empirického kritéria.

„MACHIABELLISTICKÁ“ PRAVIDLA PRO VÝZKUMNÉ OTÁZKY (SHIVELY)

- 1. měly by připouštět možnost, že budou učiněny co nejširší závěry**
(příklad: prezidentství- politická biografie vs. srovnání prvního a druhého období např. v otázce využívání pravomocí a otázka, jaké faktory ovlivňují rozdíly mezi nimi).
- 2. striktně dodržovat kritéria teoretické relevance** (zaměřovat se na teoretické anomálie, nově aplikovat geograficky).
- 3. pište o nich co nejpoutavěji-** dobrá výzkumná otázka musí zaujmout nejen vás, není to v jazyce ani metodách, ale v tom, že píšete o věcech, o kterých se chtějí dozvědět i ostatní